
AZ ELEVEN MÚZEUM

írta: NÁDAI PÁL

int minden a világon, a múzeum is megérzi a háború utáni idők új szellemét. Vannak, akik a múzeumok »válságáról« írnak és beszélnek. Vannak, akik a múzeumok »elhanyagolt« voltán keseregnek. Egyik sokallja a múzeumokat, másik

kevesli a tevékenységüket. De minden általánosítás hamis. Csak egy bizonyos. A múzeumok jó része is rászorult a megújulásra. És mint minden multbeli érték, ez is megérett az új viszonyokhoz való alkalmazkodásra.

A múzeumkérdéshez a legtöbb ember azzal a félelemmel nyúl, amivel bepókhálósodott kamrába lép. Múzeum úgy él az emberek képzetvilágában, mint valami tiszteletreméltó régi éposz, ami telve van magasztos szellemmel és unalommal. »Múzeumba való« — mondják az emberek valami óeska lim-lomra, elsárgult könyvre és levitézlett politikusra. S nevetnek vagy bosszankodnak. Az emberiségnek, még a műveltebbeknek egy jelentős része is: múzeum-iszonyban szenved.

Pedig a múzeum nemesak a legszebb intézmények közül való, de a legdemokratikusabb idők gyermeke is.

Európának csaknem valamennyi »ősi« múzeuma a népek felszabadulásával, a polgárság uralmának idején keletkezett. A British Museum 175 éves ugyan, de közkinésé csak a mult század közepén lett. A Louvre csak 136 éves, de tulajdonkép akkor kelt ki a tojásból, mikor Napoleon melengette. A berliniek büszkesége, a Kaiser-Friedrich-Museum mindössze 98 éves. És ezeknek a francia forradalom utáni időknek gyermeke a mi Nemzeti Múzeumunk is az ő 115 évével.

A múzeumok tehát mint nyilvános intézmények mindenfelé a politikai demokráciával egyidősek. A királyok és a főnemesek — önként vagy önkéntelenül — átadták kastélyaik és kincseik egy részét a nemzetnek. Úgy mint a kormányzó-hatalmat is. S így keletkeztek a múzeumok.

Az tehát, hogy egy múzeum ilyen vagy olyan régi, legfeljebb azoknak mond sokat, akik a múzeumokat is összehasonlító genealógiával vizsgálják. Majd látni fogjuk, hogy egy múzeum életében sokkal fontosabb az, hogy fiatal legyen.

Igy például a fentebb felsorolt és igen tekintélyes múzeumok a nagy nyilvánosságot csak harmincegyven év óta érdeklik. Addig igazán csak tiszteletreméltó ereklyetáruk voltak. Attól kezdve rohamosan, sőt tömegszerűen kezdték ellepni a látogatók a múzeumokat. Egészen az utolsó 2—3 évig, amióta Európában mindenfelé megesappant az érdeklődők száma.

Mármost az a kérdés, hogyan fogjuk fel a múzeumot. Ha kincseskamrának nézzük, értékek őrzőhelyének, vagy éppen csak tudós tisztviselők munkahelyének, akkor all right. Nincs válság és nem lehet panaszkodni. Mert hiszen a múkincsek mind a helyükön vannak. Sőt meg is szaporodtak.

Ha azonban a múzeumot valami hasznos nevelő-intézménynek, az emberi tudás egyik forrásának és a nemzedékek hírmondójának tekintjük, valami hídnak, amely elmúlt életet, szellemet, alkotótűzet ad át a mai stafétáknak, hogy ezek ezt tovább vigyék és adják újabb és ifjabb szomszásoknak, tudnívágyóknak és alkotóknak, akkor a dolog nincs egészen rendben. Akkor — fájdalom ide, tekintély oda — mégis csak foglalkozni kell a múzeumokkal. Ha illik ezt a kissé diszkreditált szót használni: meg kell őket fiatalítani.

*

Ezt érezhetik Németországban és Angliában is, mert most igen sok szó esik ezekben az országokban a múzeumokról. Ha az ember lapozza az újságait, minduntalan ilyen cikkekre ütközik, mint: »Hare a múzeum-fáradság ellen.« »A jelen idők múzeuma.« »Múzeumaink népszerűsítéséért.« Nevezetesen ma már nemesak a múzeumok portásai, de vezetők, tisztviselők, sőt — hallatlan dolog — politikusok és népképviselők is — észreveszik, hogy a múzeumi látogatás grafikonja ijedten görbül lefelé.

Az első kísérletek mindenütt a »házi« reformok alakjában jelentkeztek. A berlini képtárat tavaly már este is nyitvatartották ragyogó villanyfénynél. Sok és népszerű felolvasást, csoportvezetést, munkástanfolyamot tartottak. Az eredmény igen kevés. Olesó, jó képes katalógusok, szép anzikekártyák következtek. Díesérő kritikák jártak érte és a — görbe megy lefelé. Ezek után — mivel a háziszerek nem váltak be — elkezdődött a propa-

ganda-munka. Tanuljunk Amerikától, — mondták és rendeztek rádióelőadásokat. Sőt Berlinben muzikban is bemutatták a múzeumok laboratóriumi titkait, a képrestaurálást, a szümentesítést és egyéb érdekes esalogatókat. A »fáradtság« és a közöny még most sem szűnt meg. Legalább a statisztika ezt mutatja.

Itt azután megáll a múzeumvezetők esze. Ha fűtés, világítás, mozi, rádió mind kevés, akkor már igazán nem lehet tudni: mi kell a népek. Akkor csak azt lehet mondani: ez korunk betegségi tünete. Tudás-izszony. A szellemi értékek lenézése. Sportérdeklődés és testi kultúra — az a bizonyos »mai nemzedék«.

De ennek a dolognak is van egy bökkenője. Sőt több is. Az egyik az, hogy mialatt az összes európai görbék lefelé szaladtak, Brüsszelben és München egyik múzeumában hirtelen felszökött a számoszlop. De még gondolatkeletőbb az a körülmény, hogy ugyanakkor Amerikában valóságos múzeum-láz vett erőt az embereken. Valósággal divatba jöttek a nagy múzeumok. A kisember, a clerksman, a diák, a munkáslány tömegestül megy a múzeumba. Pedig odaát csak van elég kiadós sport-örület is! Azután más fontos dolgok is köztudomásúak lettek. Hogy odaát a gazdag emberek is nagyon megkedvelték a múzeumokat. Morgan, Ford, Cahn — az amerikai zsurnalisztika nem győzte elsorolni a sok adakozót. Ott az úgy van, hogy — különösen kisebb vidéki múzeumokban — bárki fog egy kedves tárgyat, a hóna alá teszi s viszi a múzeumba. Azt el kell fogadni és ki kell állítani. No, New Yorkban, a Metropolitan-múzeumban nem egészen így van. Ott az öreg Morgan és a fia harminc évig gyűjtötték a világ legszebb zománce- és elefántesontmunkáit s azt küldték társzekerereken a múzeumba. Ott Altmann Benjamin összevásároltatta Európában a világ legszebb hollandi festményeit és 18 Rembrandt-kép köré csoportosította azt testálta a múzeumra. És így tovább, és így tovább... egészen napjainkig, amikor elszegényedett berlini bankárok és bécsi bárók és ősi angol heregei családok műkincesei vándorolnak át Amerikába. Előbb: egy gazdag családi házba. Azután a Metropolitan-ba, mint ajándékok.

*

Igen komoly múzeumszakértők állítják, hogy a Metropolitan-múzeum ma nemesak Európának, de a világnak leggazdagabb művészeti múzeuma. Hogy különb érték a Britishnél, Louvre-nál. Hogy pénzben mit ér, arra még következtetni sem lehet, mert sem tűz, sem betörés ellen nincs biztosítva. (Minek, mikor úgy sem tudnák hozzávetőleg sem kifizetni értékeit a világ összes biztosítói.) De hogy

nagyon népszerű lehet és a vezetősége is bővében van a pénznek, azt bizonyítja, hogy évenként a világ 22.000 darabbal növelik a gyűjteményeket. Ennyi az »új szerzemény«.

És egy másik tény is bizonyos. Hogy hónapról-hónapra nő a látogatók száma. Az elmúlt évben pedig jóval túlhaladta a százezret.

Egyszerűen azért, mert ez a világ legjobban vezetett múzeuma. Mert azt, hogy a tudást, művészetet hogyan kell propagálni, azt igazán odaát kell megtanulni, ebben a »vidéki múzeumban«. Ez a múzeum tudniillik igazán mindent ad, ami az embereknek kedves lehet. Ad esti felolvasásokat és koncerteket. Ad rajztermeteket és szemináriumokat. Vannak tanfolyamok rajztanítók számára és ízlésképző tanfolyamok bolti kiszolgálólányoknak. Mindenki másolhat, rajzolhat, fényképezhet mindent, amit akar. A legjobb rajzokat még ki is tüntetik. Vannak termek, melyekben a tárgyakat úgy csoportosítják, hogy ime: ilyen a görög meander-szalag és ilyen a modern alkalmazása textilen. Ilyen a renaissance-serlegen s ilyen a gobelineken. Vannak kiállítások, tárlók, folyosók az asztalosok és a kárpitosok önművelésére. Vannak külön épületek a kisgyermek múzeumának. De azért a primitív olasz festők vagy a középkori fegyverek műtörténeti tanulmányozására is ott van a doktorkisasszonynak legtöbb alkalma két világrészben.

És az a húsztisztviselő, aki ezt az óriási múzeum-üzemet vezeti, mostanában mégis elesodálkozik azon a nagy tömegben, mely ott nappal és este összegyűl. S az egésznek annak tulajdonítják, mert az amerikai iskolákban a művészet és a régiségek tanítása igen hálás nemzedéket nevelt... Pedig nem ez az oka. Valamikor ott is klastromi esőnd volt a múzeumokban. S mindez azóta van, mióta megváltozott a múzeumpolitika.

*

Amerikának tudniillik az a múzeumpolitikája, hogy minden múzeum annyit ér, amennyit a jelennek nyújtani tud. Igen egyszerű politika.

Ezt vallja a brüsszeli múzeum is, mely olyan jó, hogy a Népszövetség tanácsa ezt akarja az európai múzeumok számára mintául állítani. És ezt vallja a földkerekség legmodernebb múzeuma, a müncheni Isarparton levő Deutsches Museum, amelyet Oscar von Miller rendezett be a technika, az ipar, a természettudományok páratlan gyűjteményévé. És ön tisztelt látogató, ott kisdíákká változik a csodálkozástól. De olyan kisdíákká, aki szöhet, fonhat, játszhat a esillagvizsgáló teleszkóppal és a rakétaautóval, elindíthatja a miniatűr

bányaüzemet és lejátszhatja Bachot az orgonán . . . Este nyolekor pedig a sokszáz látogatót még úgy kell kinyomni, mintha esupa kisfiú volna. Itt nem panaszkodnak a múzeumi ellenszenvről.

Ez a múzeum pedig mindössze talán tíz éves és így csak kisöcése lehetne a régi nagy gyűjteményeknek. Parvenü-múzeum. Akár a detroiti gyönyörű múzeum, melyet Bode ajánlatára Valentin Rudolf nevű német ember tanácsai szerint csináltak meg mostanában a Ford-városban. Ez épügg az amerikai ízlésnevelés egyik vára lesz mint a Metropolitan. És akkor mivé lesz a williamsburgi múzeumváros, amelynek alapjait Rockefeller 5 millió dolláros alapítványával vetették meg? Itt egyszerűen az egész háromszáz éves városkából múzeumot csinálnak, a színházat, a kalózok börtönét is beleértve. A múzeumláztól odaát még a négerrek sem maradtak mentesek. Csak nemrég olvastuk, hogy a Haward-egyetem tőszomszédságában ők is építenek egy múzeumot a néger tudományoknak s művészetnek. Nem túlzás tehát a feltevés, hogy az óceánon túl minden hónapra esik egy új múzeum-alapítás.

Mit tehet ezzel a múzeum-szomjúsággal szemben Európa? (Amelynek minden valamire való privát műkinése így is már kiment vagy menőben van a túlsó partra.) A franciák új és új múzeumokat csinálnak azokból a nagy hagyatékokból, melyeket örökül kapnak. Ott a képzőművészetben van a hangsúly és a nagy festők, szobrászok lehető teljességben való bemutatásán. A németek viszont a múzeumok újjáépítésén, gyökeres átszervezésén munkálkodnak. Ezeknél mostanában az iparművészeti és az egyetemes irányú múzeumokat kultiválják. Az ottani példákából hirtelenében csak három újjáalkotás jut eszünkbe. Az essen múzeumé, melyet a hageni Folkwang-múzeumból teremtettek meg és a saját városukba átköltöztetve,

igazi mintamúzeummá varázsoltak modern festményeivel és iparművészetével. A másik a leipzig-i új Grassi-múzeum, amely a mai Európa iparművészetét époly gyönyörű interieurökbe állította, mint az alapító régi műkinéseit és mint az egyetem zenetörténeti múzeumának anyagát. S nagyon korszerű a kölni iparművészeti múzeum újjászervezése. Ennek igazgatója With doktor, unalmasnak találta a régi stílusok szerint való anyagelrendezést. Ő modern és tanulságosabb nézőpontból sorakoztatja fel tárgyait. Először is: a technika gazdagsága, másodsor: a formák gazdagsága és végül: a történelem gazdagsága szerint. Az utóbbiban pedig szintén nem a stílusok, hanem a kultúrgeográfia szerint csoportosítja a vitrinek anyagát. Azt talán mondani sem kell, hogy mindezekben az újjáteremtett múzeumokban szigorúan csak a »szemléltető« anyagot viszik a tömeg elé. A »tanulmányozók« lefáradnak a raktárakba. Ami annyit jelent, hogy minden tárgy a maga tökéletes szépségében ragyog, finom elrendezéssel, üvegpolcokon vagy bársonyos alapon, napfényben úszva, mint egy elegáns műgyűjtő lakásán.

*

Nem állítjuk, hogy a múzeumok ezzel már biztosítják a »nagy forgalmat«. De Berlinben már tervezetik a m á n a k, a j e l e n k o r n a k ó r i á s m ú z e u m á t, amelyben a ma művészi, ipari, technikai, gazdasági s művelődési élete kapna esernokokat. A mai kultúrhistoria keresztmetszete. Az eleven múzeum. Az élet száguldásának múzeuma. És amikor ez meglesz: százezrekben fog feltámadni a múzeum szomjúsága, a művelődés legkönnyebb módjának a szüresölése. Ez lesz a legmaibb század múzeuma. Addig pedig, míg mindenütt felépítik ezt a múzeumot, elég lesz a megfiatalítás is. De minél hamarább!

A művészet ott kezdődik, ahol a természet végsődik. Épp úgy, mint ahogy a bölcsészetnek ott van a kezdete, ahol vége van a tudománynak. Wärndorfer.

*

Csak egy alkotásra méltó lény alkothat valóban komoly műremeket. Segantini.

Petry Béla: Exlibris.

Ha egy műről azt mondják, hogy jó, de érthetetlen, ez annyit jelent, mintha valamely ételről megállapítják, hogy nagyon jó, de megenni nem lehet. Tolstoj.

*

Ami szóval nem fejezhetünk ki, azt érzékelteti velünk a művészet. Goethe.